

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Duidelijkheid' in de Nederlandse politiek

Jacobs, A.A.J.; Jacobs-Wessels, W.

Citation

Jacobs, A. A. J., & Jacobs-Wessels, W. (1968). 'Duidelijkheid' in de Nederlandse politiek. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(1), 41-54. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451081>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451081>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

gebleken, dat de veronderstelling dat 'links' en 'rechts' een eenduidige tegenstelling vormen, bijzonder twijfelachtig is.

Ruim een derde (36%) van de ondervraagden kan niet vertellen wat links of rechts betekent. Zoals uit de tabellen 1 en 2 blijkt was in doorsnee 20% niet in staat partijen en politici naar deze begrippen in te delen. Het geven van een omschrijving is kennelijk moeilijker dan het indelen van een gegeven object.

Bij de spontane reacties op de open vraag vallen nog enkele zaken op. Bij 'links' denken velen (36%) aan 'socialistisch' en 'communistisch' terwijl bij 'rechts' velen (28%) denken in termen van de christelijke confessie en de confessionele partijen. De begrippen 'vrijheid' en 'democratie' worden uitsluitend onder de beschrijving van 'rechts' genoemd.

Zeer voorzichtig generaliserend — het is immers uit de tabel niet op te maken welke tegenstelling tussen 'links' en 'rechts' iedere ondervraagde voor zich maakt — zou men kunnen zeggen dat onder de polariteit 'links'-'rechts' verstaan kunnen worden de volgende tegenstellingen:

- (1) 'socialistisch-communistisch' tegenover 'kapitalistisch',
- (2) 'vooruitstrevend, progressief, etc.' tegenover 'behoudend, ouderwets, etc.',
- (3) 'niet christelijk' tegenover 'christelijk',
- (4) 'niet confessionele partijen' tegenover 'confessionele partijen'.

Duidelijkheid in de politiek

In januari en maart van dit jaar ervoer het publiek afnemende duidelijkheid in de politiek.¹

Op de vraag:

'Er wordt veel gesproken over vergroting van de duidelijkheid in de Nederlandse politiek. Is, volgens U, die duidelijkheid de laatste maanden toegenomen of afgenomen? Of is daar weinig of niets in veranderd?' waren dit de reacties:

	januari 1968	maart 1968
	%	%
duidelijkheid afgenomen	19	29
toegenomen	13	14
weinig of niets veranderd	45	27
geen oordeel	23	30
	—	—
	100	100

Het zonder nadere definities gebruiken van de termen links en rechts kan, zo blijkt o.i. uit de verzamelde gegevens, de door vele Nederlanders ervaren onduidelijkheid alleen maar vergroten.

¹ NIPO-enquête-bericht no 1212.

'DUIDELIJKHEID' IN DE NEDERLANDSE POLITIEK

Een poging tot operationalisering

door A. A. J. Jacobs en W. Jacobs-Wessels

1 INLEIDING

Sinds de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamer verkiezingen van 15 februari 1967, wordt het woord *duidelijkheid* veel gebruikt in discussies over partijstructuren en politieke vernieuwing.

Dit impliceert niet zonder meer dat men het eens is over de betekenis van dat woord. Om een paar interpretaties te noemen:

A een partij is duidelijk wanneer deze in staat is zijn doelstellingen zo te formuleren dat de kiezer zijn programmapunten herkent als zijnde van die partij;

B een partij is duidelijk wanneer er onder de kiezers eenstemmigheid bestaat over zijn plaatsbaarheid, waarmee bedoeld wordt de mate waarin deze 'links' dan wel 'rechts' georiënteerd is;

C een partij is duidelijk wanneer haar leden en kiezers een homogene groep vormen gerekend naar hun politieke overtuiging;

D een partij is duidelijk wanneer men uit het programma waarmee deze een verkiezingscampagne ingaat, het politieke gedrag na de verkiezingen kan voorspellen.

Wellicht bestaan er nog meer opvattingen.

In ieder geval lijkt het nuttig dat men zich in de politieke discussie rekenschap geeft van wat men precies bedoelt als men zich zelf als 'duidelijk' aanprijst, c.q. de ander van 'onduidelijkheid' beticht.

Daartoe onze poging om het in de Nederlandse politiek veel gebruikte woord 'duidelijkheid' te operationaliseren. We hebben dit gedaan voor twee van de vermelde duidelijkheidsinterpretaties, daarmee het oordeel 'duidelijk' of 'onduidelijk', een wat objectiever karakter gevend.

2 KEUZE VAN DUIDELIJKHEIDSOPVATTING

We hebben twee interpretaties van de kwalificatie 'duidelijkheid' voor onderzoek uitgekozen, en wel de twee eerstgenoemde, in het vervolg aan te duiden als 'opvatting A', en 'opvatting B', respectievelijk de herkenbaarheidsopvatting en de plaatsbaarheidsopvatting.

Bij de opvatting A gaat het erom dat de kiezer de programmapunten van een partij herkent als zijnde van die bepaalde partij.

Bij opvatting B gaat het om de mate waarin men het eens is over de plaats van een partij op de links-rechts dimensie.

De interpretatie volgens opvatting C betreft het verschijnsel van de confessionele partijen.

De interpretatie volgens opvatting D werd pas na de verkiezingen waarop dit onderzoek betrekking heeft van belang door het verschijnsel 'spijstimmers'.

3 METHODE EN OPERATIONELE DEFINITIES

Opvatting A, de herkenbaarheidsopvatting – Van negen partijen, te weten de KVP, PvdA, VVD, ARP, CHU, PSP, CPN, BP en D'66, is de stellingname verzameld die zij respectievelijk hadden op zeven politieke onderwerpen, die naar voren gebracht werden tijdens de verkiezingscampagne 1967. Deze waren: defensie, loonpolitiek, Vietnam, medezeggenschap, werkgelegenheid, woningbouw, belastingen, benevens enige 'typische wensen'.

Hierbij werd gebruik gemaakt van enkele tableaux die in die tijd in de dag- en weekbladen verschenen, waarin de standpunten per partij kort werden samengevat.¹ De formuleringen zijn telefonisch geverifieerd bij en soms gewijzigd in overleg met de diverse partijsecretariaten.² De uitspraken zijn vermeld in de Appendix bij dit artikel. De feitelijke onderzoekprocedure was nu als volgt:

Aan 112 beoordelaars werd een tableau gepresenteerd waarop van boven naar beneden de genoemde partijen, en van links naar rechts de politieke onderwerpen. De vakjes waren leeg. Tevens werd voor ieder politiek thema een lijst aangeboden waarop de negen uitspraken over de genoemde thema's in willekeurige volgorde. De instructie luidde: zoek de goede partij bij de goede uitspraak.

Alle negen uitspraken moesten geplaatst worden, er mochten niet twee uitspraken bij één partij worden geplaatst. Na afloop van de opdracht moest het aangeboden lege tableau dus geheel gevuld zijn met cijfers corresponderende met de desbetreffende uitspraken, die willekeurig genummerd waren (tussen 10 en 99).

De operationele definitie die hierbij gehanteerd werd luidt:

¹ In eerste instantie is gebruik gemaakt van de 'Etalage van standpunten in de verkiezingsstrijd' uit de Volkskrant van 28 januari 1967.

² Alleen de standpunten van de CPN konden niet officieel door een partijfunctionaris geautoriseerd worden.

– Een partij is maximaal duidelijk als zijn uitspraken over de acht gegeven onderwerpen door beoordelaars inderdaad toegeschreven worden aan die partij, en niet aan een van de andere acht gegeven partijen, of

– Een partij is maximaal onduidelijk als geen van de acht gegeven onderwerpen door beoordelaars toegeschreven wordt aan die partij, doch alle toegeschreven worden aan een van de andere acht gegeven partijen.

Opvatting B, de plaatsbaarheidsopvatting – Aan 219 beoordelaars (waaronder de 112 die ook de opdracht overeenkomstig A vervulden) werd gevraagd de negen partijen te rangschikken van 'uiterst links' naar 'uiterst rechts'. De operationele definitie die hierbij gehanteerd werd luidt:

Een partij is des te onduidelijker naarmate de spreiding op de dimensie 'links-rechts', verkregen door het door beoordelaars laten rangschikken van de gegeven partijen op die dimensie, groter is.

4 DE BEOORDELAARS

De beoordelaars kunnen gekarakteriseerd worden als jonge (globaal tussen 20 en 30 jaar) stemgerechtigde burgers. Praktisch allen hadden een middelbare schoolopleiding genoten. Velen volgden een voortgezette opleiding.

De samenstelling van de groep is deels op praktische, deels op principiële gronden tot stand gekomen. Steeds is er op gelet beoordelaars te krijgen van wie aangenomen mocht worden dat zij enige belangstelling voor politieke zaken hadden, en een relatief hoge intelligentie zodat het falen van de opdracht niet op rekening van een tekort aan intellect of interesse geschreven kon worden. We hebben ook enige spreiding proberen aan te brengen naar politieke affiliatie. Ongeveer driekwart van de medewerkers vervulde de opdracht in klassikaal verband.³ Omdat het uitvoeren van de opdracht tamelijk veel tijd eiste, heeft een deel van de beoordelaars alleen de plaatsbaarheid van de partijen gedaan. Zo ontstond een groep van 112 beoordelaars die de volledige opdracht uitvoerden, en een groep van 219 beoordelaars (waaronder de 112) die alleen de plaatsbaarheidsopdracht uitvoerden.

Behalve naar enkele personalia werd gevraagd naar de partij waarop men vermoedelijk zou stemmen bij de aanstaande verkiezingen. Dit leverde voor de groep van 112 de volgende verdeling op:

³ Een cursus voor middenkader uit het bedrijfsleven, theologie- en geschiedenisstudenten aan de Rijks Universiteit Utrecht, studenten aan Sociale Academies te Amsterdam en Den Haag.

KVP	21, waarvan	11 leden
PvdA	27,	7
VVD	19,	7
ARP	15,	2
CHU	6,	0
PSP	11,	1
CPN	0,	0
D'66	13,	0

5 RESULTAAT NAAR OPVATTING A, DE HERKENBAARHEIDSOVPVATTING

Op de door de beoordelaars ingevulde tableaux kon nagegaan worden hoeveel juiste toekenningen van uitspraken bij de gegeven partijen geplaatst werden (zie figuur 1).

Figuur 1
Aantallen beoordelaars ($N = 112$), die voor een bepaald politiek onderwerp de standpunten van de gegeven politieke partijen juist herkenden.

	KVP	PvdA	VVD	ARP	CHU	PSP	CPN	BP	D'66
Typische wensen	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Defensie	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Loonpolitiek	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Vietnam	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Medezeggenschap	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Werkgelegenheid	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Woningbouw	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Belastingen	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Indeling in vijf klassen: 0-24; 25-49; 50-74; 75-99; > 100. Hoe groter de stip hoe duidelijker de partij dan wel het onderwerp.

Opgeteld per partij, en gesommeerd over alle beoordelaars, leverde dit de volgende totalen op: KVP 317; PvdA 291; VVD 313; ARP 270; CHU 235; PSP 358; CPN 419; BP 430; D'66 270.

Wanneer we steeds een – arbitraire – (duidelijkheids)grens trekken wanneer het verschil tussen twee partijen kleiner dan 10% van de totale spreiding (dit is kleiner dan 20) is, kunnen we de volgende groeperingen maken van het duidelijkst naar het minst duidelijk:

1. BP, CPN
2. PSP
3. KVP, VVD
4. PvdA
5. ARP, D'66
6. CHU

6 RESULTAAT NAAR OPVATTING B, DE PLAATSBAARHEIDSOVPVATTING

De schaal waarop de beoordelaars de partijen moesten plaatsen was een ordinale schaal, lopende van 'uiterst links' naar 'uiterst rechts'. De beoordeling was een relationele, en niet een absolute. Twee partijen konden niet op dezelfde plaats genoteerd worden. Men was gedwongen alle partijen een 'eigen' plaats toe te kennen. De aangeboden schaal was in negen gelijke delen verdeeld. De informatie die deze procedure opleverde betrof dus uitdrukkelijk alleen de rangorde, en niet de onderlinge afstanden tussen de partijen.

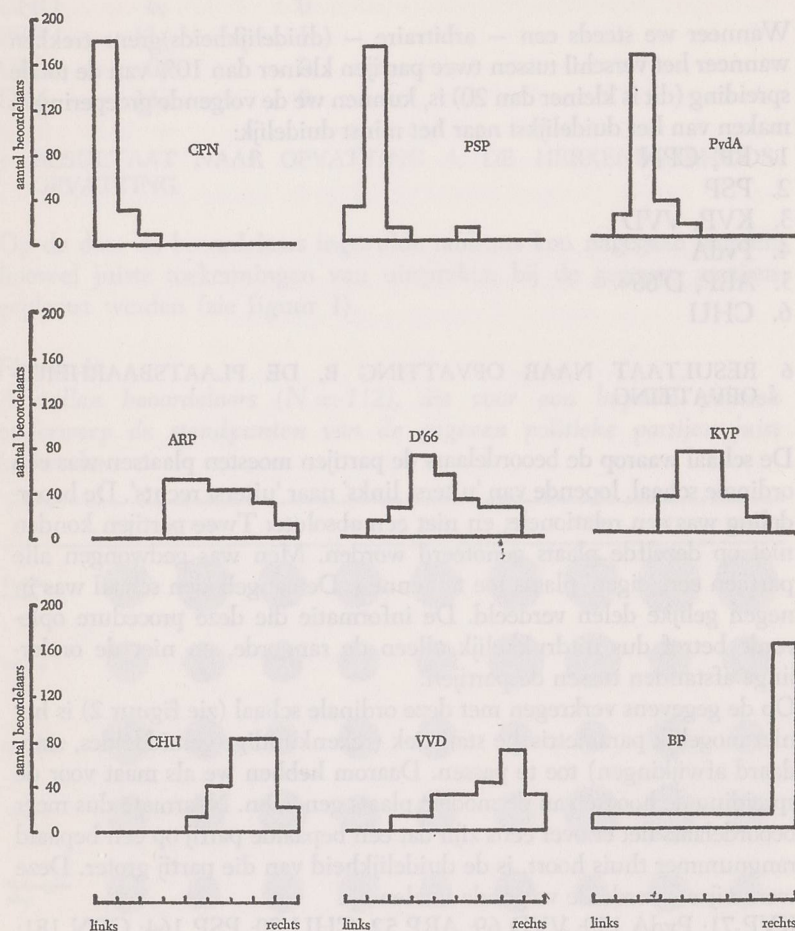
Op de gegevens verkregen met deze ordinale schaal (zie figuur 2) is het niet mogelijk parametrische statistiek (rekenkundige gemiddeldes, standaard afwijkingen) toe te passen. Daarom hebben we als maat voor de spreiding de hoogte van de modale plaats genomen. Naarmate dus meer beoordelaars het er over eens zijn dat een bepaalde partij op een bepaald rangnummer thuis hoort, is de duidelijkheid van die partij groter. Deze werkwijze leverde de volgende totalen op: KVP 71; PvdA 159; VVD 69; ARP 52; CHU 80; PSP 164; CPN 181; BP 158; D'66 74.

Wanneer we weer een – opnieuw arbitraire – (duidelijkheids)grens trekken wanneer het verschil tussen twee partijen meer dan 10% van de totale spreiding (dat is groter dan 13) bedraagt, wordt de volgorde van duidelijkst naar minst duidelijk:

- 1 CPN
- 2 PSP, PvdA, BP
- 3 CHU, D'66, KVP, VVD
- 4 ARP

Figuur 2

Aantallen beoordelaars (N = 219), die een bepaalde politieke partij een bepaalde plaats op de links-rechts dimensie (ordinale schaal lopend van 1 = 'uiterst links' tot 9 = 'uiterst rechts') toekenden.

7 NEVEN-CONCLUSIES

De duidelijkheid van de politieke onderwerpen — De operationele definitie die werkt met het begrip 'herkenbaarheid' (opvatting A), kan verbijzonderd worden voor ieder van de gegeven onderwerpen, zo dat een onderwerp overeenkomstig deze opvatting duidelijker is, naarmate — alle partijen bij elkaar genomen — de beoordelaars er in slaagden, hem vaker 'juist' te plaatsen dan een ander onderwerp.

We kunnen derhalve de vraag stellen: Zijn sommige politieke onder-

werpen duidelijker dan andere? en In welke volgorde kunnen ze te dien aanzien geplaatst worden?

De som van de juiste plaatsingen is voor:

Typische wensen 706; Defensie 433; Loonpolitiek 226; Vietnam 438; Medezeggenschap 220; Werkgelegenheid 353; Woningbouw 269; Belastingen 253.

Wanneer we opnieuw een (duidelijkheids)grens trekken wanneer het verschil tussen twee onderwerpen groter is dan 10% van de totale spreiding (dit is groter dan 50), wordt de volgorde van duidelijkst naar minst duidelijk:

- 1 Typische wensen
- 2 Vietnam, Defensie
- 3 Werkgelegenheid
- 4 Woningbouw, Belastingen, Loonpolitiek, Medezeggenschap

Misleidende uitspraken — Zijn er uitspraken van partijen die systematisch aan een andere partij worden toegeschreven?

Om hiervan een indruk te krijgen, is nagegaan welke uitspraken meer dan twee maal zo vaak (opnieuw een arbitraire grens) werden toegeschreven aan een andere partij dan van wie de uitspraak was. Dit bleken te zijn:

De uitspraak van de VVD over loonpolitiek: 'Werkgelegenheid en concurrentiepositie komen in gevaar als alle kostenfactoren niet streng worden bewaakt', die wordt toegeschreven aan de BP.

De uitspraak van de CPN over loonpolitiek: 'Voor een vrije loonpolitiek. Geen ingrijpen van de regering. Gelijk loon voor gelijke arbeid voor mannen, vrouwen en jeugd', die wordt toegeschreven aan D'66. De uitspraak van de PSP over belastingen: 'Geen verhoging omzetbelasting. Inkomstenbelasting niet verlagen. Opheffen schandaalbelasting', die wordt toegeschreven aan de PvdA.

De uitspraak van de BP over belastingen: 'Belastingheffing mag geen inkomenspolitiek worden. Successierechten drastisch beperken. Geen fiscale bevoordeling van wie ook', die wordt toegeschreven aan de PSP.

De uitspraak van de PvdA over medezeggenschap: 'Grotere bevoegdheden voor ondernemingsraden, die sneller en vollediger moeten worden ingelicht. Arbeidscommissarissen', die wordt toegeschreven aan de KVP. De score van D'66 op het punt loonpolitiek ('Overheid moet volledig in loonvorming kunnen ingrijpen; welvaartvast minimumloon nodig') is dermate laag dat alle partijen, met uitzondering van de KVP, een twee maal zo hoge score behalen dan D'66 zelf. Men acht het dus maximaal onwaarschijnlijk dat deze uitspraak door D'66 is gedaan.

Men zou kunnen stellen dat wanneer van twee of meer partijen de uitspraken gemakkelijk verwisseld worden, zij (althans op de desbetreffende onderwerpen) politieke affiniteit tot elkaar vertonen. Dit kan overi-

gens in geval van niet-wederkerigheid een 'onbeantwoorde' affiniteit zijn.

De plaatsbaarheid van de partijen — Uit de rangschikking van de negen politieke partijen op de dimensie links-rechts, volgt niet alleen informatie over hun duidelijkheid, maar ook over hun plaats ten opzichte van elkaar. Wanneer we de partijen in volgorde zetten op een dusdanige manier dat hun relatieve plaats op de schaal bepaald wordt door de meerderheid van de beoordelaars (de modale plaats), dan wordt de volgorde van links naar rechts:

CPN	, PSP	, PvdA	, D'66	, ARP	, KVP	, CHU	, VVD	, BP
1	2	3	4	5½	7½	9		

Het spreekt vanzelf dat deze plaatsbepaling voor de relatief onduidelijke partijen (CHU, D'66, KVP, VVD en ARP) weinig betrouwbaar is. Met name bij de ARP kan men nauwelijks van een modale plaats spreken. (zie figuur 2).

8 DISCUSSIE

De resultaten

Het verband tussen de twee duidelijkheidsinterpretaties — Bij de opsomming van de verschillende interpretaties van het begrip politieke duidelijkheid hebben we ons onthouden van opmerkingen over het (mogelijk) verband tussen de diverse opvattingen. Nu we voor twee duidelijkheidsopvattingen de uitkomsten op de vraag 'wat is de volgorde van de partijen naar afnemende duidelijkheid' hebben, is het interessant te zien welk verband er is tussen de beide rangordes.

Dit verband, aangegeven in een waarde voor de rangcorrelatie coëfficiënt volgens Spearman blijkt + 0,48 te bedragen.

We kunnen hieruit niet meer concluderen dan dat er in ieder geval geen negatief verband tussen de beide opvattingen bestaat. De waarde is echter te laag om het tegendeel te kunnen beweren. (De 5% betrouwbaarheidsdrempel voor eenzijdige toetsing ligt in het geval van 9 rangschikkingen bij + 0,60.)

Dit zou betekenen dat de twee duidelijkheidsopvattingen op zijn minst niet identiek zijn, althans over alle partijen genomen. Dat er dus inderdaad sprake blijkt te zijn van verschillende interpretaties. (Dit onder voorbehoud dat het gevonden verschil niet toe te schrijven is aan de onbetrouwbaarheid of invaliditeit van de gebruikte instrumenten.)

Wanneer we naar de individuele partijen zien kunnen we concluderen dat er met name voor de CHU, en in wat mindere mate ook voor de PvdA, eerder een negatief dan een positief verband tussen beide inter-

pretaties bestaat:

De CHU komt op de 9e plaats naar de herkenbaarheidsopvatting, op de 5e plaats naar de plaatsbaarheidsopvatting.

De PvdA komt op de 6e plaats naar de herkenbaarheidsopvatting, op de 3e plaats naar de plaatsbaarheidsopvatting.

Van de CPN, PSP, D'66 en ARP kan gezegd worden dat zij naar beide opvattingen gelijkelijk duidelijk dan wel onduidelijk scoren (verschil in rangnummer ≤ 1).

Een voorzichtige poging een paar uitkomsten te verklaren — Ten aanzien van de partijen is opvallend dat de meest extreme partijen, de CPN en de BP, als duidelijkste uitkomen.

Wanneer we aannemen dat herkenbaarheid niet alleen tot stand komt op grond van de manifeste inhoud van de uitspraken, doch tevens op grond van de manier van uitdrukken (toon), mogen we misschien de conclusie trekken dat deze laatste kwaliteit mede een rol heeft gespeeld bij het herkennen van 'extreme uitspraken'.

Blijft natuurlijk over, het dan alsnog op de inhoud differentiëren tussen links-extreem en rechts-extreem.

Ten aanzien van de politieke onderwerpen valt op dat, afgezien van 'typische wensen', de scheiding tussen relatief duidelijk, en relatief onduidelijk, ligt tussen enerzijds onderwerpen het buitenlands, en anderzijds onderwerpen het binnenlands beleid betreffende (defensie daarbij rekenend tot het buitenlands beleid). 'Werkgelegenheid' neemt een tussenpositie in: zeker ten tijde van de verkiezingen had dit onderwerp een grote actualiteit. Een voorzichtige verklaring voor de relatief slechte resultaten op de binnenlandse onderwerpen, zou, behalve uiteraard hun wellicht geringere importantie in het oog van de beoordelaars, verband kunnen houden met het feit dat in de desbetreffende formuleringen veel 'moeilijke woorden', i.c. (semi) economische vaktermen voorkomen, zoals bijvoorbeeld 'investeringsloon', 'successierechten', 'bestuurde economie', 'saneringsfonds' en nog andere. Dit zou het goede begrip van de uitspraken hebben kunnen schaden, c.q. een mogelijke verklaring voor de relatieve onduidelijkheid kunnen zijn.

De methode

De kans op 'juist' — Bij het bepalen van het aantal partijen, speelt onder andere het feit een rol dat de kans om een uitspraak juist te plaatsen toeneemt naarmate de keus gaat tussen minder partijen. Dit kansprobleem doet zich in des te hinderlijker mate voor wanneer een beoordelaar er in slaagt veel uitspraken goed thuis te brengen. Hoe beter hij daar namelijk in slaagt, des te meer speelt de kans in zijn voordeel. Bijvoorbeeld, iemand die 1 van de 9 uitspraken juist weet te plaatsen, heeft een kans van 1/8 om uit datzelfde onderwerp een tweede juiste plaat-

sing te doen. Iemand daarentegen die 6 uitspraken van een onderwerp juist weet te plaatsen, heeft een kans van 1/3 om op een totaal van 7 juist te komen.

N.b. iemand die 8 van de 9 uitspraken juist weet te plaatsen, plaatst ze in feite alle 9 juist.

Bij het gegeven van de relatief goede resultaten van met name de onderwerpen 'typische wensen', en in wat mindere mate ook 'defensie' en 'Vietnam', dient men met dit effect rekening te houden. Bij een uitgebreider onderzoek zou hiervoor wellicht gecorrigeerd moeten worden.

Herkennen versus opspuien — Bij de interpretatie A, is de herkenbaarheid als maat voor de duidelijkheid genomen. Gekozen is hiermee voor herkennen, d.w.z. 'recognition', en niet voor 'recall', opspuien.

Het is misschien interessant om ook eens de operationele definitie met 'recall' te hanteren als maat voor de duidelijkheid. De daarbij behorende operationele definitie wordt dan: De duidelijkheid van een partij wordt bepaald door de mate waarin beoordelaars in staat zijn spontaan haar standpunten op verschillende politieke onderwerpen, juist weer te geven.

De methodische moeilijkheid ligt in het beoordelen van het 'juist'. De jury zal waarschijnlijk moeten zijn samengesteld uit functionarissen van de desbetreffende partij.

De beoordelaars — Bij het samenstellen van de groep beoordelaars hebben we gekozen voor de methode van de 'grens-groep': als jonge, tamelijk geïnteresseerde, vrij intelligente stemgerechtigden de opdracht al niet kunnen vervullen, wie zal het dan wel kunnen, of in termen van ons onderzoek: als politieke partijen voor hen al niet duidelijk zijn (overeenkomstig opvatting A met name) voor wie dan wel?

Een belangrijke vraag die men moet stellen is: heeft deze groep beoordelaars betrouwbaar gewerkt? Met andere woorden, zou deze zelfde groep als ze de taak een tweede maal zou verrichten — zo dat technisch mogelijk zou zijn — tot dezelfde resultaten komen, of zou een andere dito samengestelde groep tot dezelfde uitkomsten komen?

We zijn deze betrouwbaarheid nagegaan volgens het principe van de 'split-half' methode. Van de 112 beoordelaars die de opdracht overeenkomstig opvatting A uitvoerden, hebben we de eerste 14 (een van de klassikale groepen) vergeleken met de rest. Zij kwamen nagenoeg tot een zelfde volgorde van partijen: rangcorrelatiecoëfficiënt + 0,98.

Van de 219 beoordelaars die de opdracht overeenkomstig opvatting B uitvoerden, hebben we de eerdere genoemde 112 vergeleken met de rest. De volgorde van de partijen op de plaatsbaarheidsopvatting was voor de groepen enigszins afwijkend: rangcorrelatiecoëfficiënt + 0,83.

Bij de interpretatie van de resultaten moet men rekening houden met

de partijlidmaatschappen van de beoordelaars. Deze zijn niet gelijkelijk over de partijen verdeeld, vooral de KVP is door leden oververtegenwoordigd. Men kan van partijleden verwachten dat zij de standpunten van de eigen partij beter herkennen en het meer eens zijn over de plaatsbaarheid van hun partij.

De validiteit van de methode — In de vorige paragraaf is aandacht besteed aan de betrouwbaarheid van de gebruikte methode. Een andere basis-eis die gesteld moet worden is die van een bevredigende validiteit. Door het opstellen van de operationele definities is in zekere zin het probleem van de validiteit weggewerkt — zij het op een methodologisch correcte manier.

De genoemde definities klinken plausibel genoeg — althans voor de opstellers. We kunnen ons achteraf echter afvragen of de beoordelaars de opdracht herkenden als relevant voor de vraagstelling, te weten het achterhalen van de relatieve duidelijkheid van de partijen.

Op de herkenbaarheidsopvatting is over de relatie herkenbaarheid/duidelijkheid opening van zaken gegeven in de instructie. Geen van de 112 beoordelaars heeft laten weten dat men deze opdracht onjuist of onzinnig vond gegeven het doel. Dit nu kan opgevat worden als een passieve acclamatie ten aanzien van de validiteit.

Een gelegenheid waarbij het beter mogelijk was eventuele bezwaren te dien aanzien naar voren te brengen, waren twee klassikale nabesprekingen die aan de hand van de resultaten gehouden zijn met beoordelaars. Ook toen zijn geen bezwaren geopperd.

Waar hier het uitwendig criterium ontbreekt, zullen we derhalve — hopelijk tot nader order — genoegen moeten nemen met deze gebleken 'face-validity'.

APPENDIX

Uitspraken van de verschillende politieke partijen over de diverse politieke onderwerpen

TYPISCHE WENSEN

KVP:	Behoud van geestelijke waarden. Mogelijkheden voor zelfontplooiing. Geen overbodige beperkingen. Vereenvoudiging van wetten, regels en verordeningen.
PVDA:	Een actief overheidsbeleid dat steunt op goede planning, minder inkomensverschillen.
VVD:	De nodige maatregelen zodanig nemen dat heden en toekomst aan hun trekken komen. Geen nadruk op gemeenschapsvoorzieningen.
ARP:	Naar het Evangelie een bijdrage leveren aan ontwikkeling van vreedzame samenleving van volken in welvaart.
CHU:	Bestrijdt aantasting van zedelijke waarden en normen. Eerbied voor overtuiging van anderen moet vooropstaan.

- PSP: Een volledige nationalisatie van de produktiemiddelen. Onmiddellijk begin met algemene ontwapening.
- CPN: Grote monopolies aanpakken. Oorlogsuitgaven omlaag. Volledige werkgelegenheid. Hogere lonen, lagere prijzen.
- BP: Terugdringen van overheidsinvloed, die zich uit in PBO, belastingheffing, subsidies.
- d'66: Ingrijpende wijziging van staatsbestel zoals kiezen van premier, invoering districtenstelsel, doorbreking van huidige partijenconstellatie door vervanging door twee of drie partijen op moderne basis.

DEFENSIE

- KVP: Stopzetting van bewapeningswedloop. Defensietaak in kader NATO en VN opnieuw bezien. Hoge kwaliteit krijgsmacht. Betere interne verhoudingen bij personeelsbeleid. Diensttijd zoveel mogelijk bekorten.
- PVDA: Herziening van Nederlands aandeel in NATO-vloot van kleine eenheden. Doorman weg. Diensttijd een jaar.
- VVD: NATO blijft aangewezen instrument om oorlog te voorkomen. Nederland blijft aandeel leveren. Krijgsmacht gaarne efficiënt.
- ARP: Nauwe samenwerking in aangepaste NATO. Oprichting instituut voor vredesvraagstukken. Korter dienen. Vrijstelling bij ontwikkelingswerk.
- CHU: Doelmatige democratische krijgsmacht die Nederlandse bijdrage aan NATO vormt. Rechtspositie dienstplichtigen bezien.
- PSP: Ministerie van ontwapening. Afschaffing van dienstplicht. Nederland uit NATO. Opheffing van defensie.
- CPN: Geen NATO-hoofdkwartier. Geen Duitse vinger aan atoomtrekker. Voor een neutraal, atoomvrij Nederland.
- BP: Doelmatig defensieapparaat nodig, dat eventueel binnenlandse orde handhaaft en Europa (met anderen) tegen elke aanval verdedigt.
- d'66: Celstraf is verouderd als disciplinaire maatregel. Bij overtreden van de wet komt militair voor burgerlijke strafrechter.

LOONPOLITIEK

- KVP: Een evenwichtige inkomensontwikkeling. Persoonlijk bezit door ondernemingswinst- en spaarregeling, investeringsloon. Vormen van vermogensaanwasdeling. Aanmoedigen van eigen woningbezit.
- PVDA: Een inkomenspolitiek die bestaande verschillen vermindert zoals door het procentueel sneller stijgen van lage inkomens.
- VVD: Werkgelegenheid en concurrentiepositie komen in gevaar als alle kostenfactoren niet streng worden bewaakt.
- ARP: Een rechtvaardige verdeling van het nationaal inkomen. Hoger minimumloon, ook voor niet-loontrekkers.
- CHU: Werkelijke inkomsten-verbetering ook voor niet-produktieven. Voortdurende aandacht voor het minimum-inkomen.
- PSP: Vermindering van verschillen; geen gelijk percentage voor allen, maar reële bedragen; minimumloon ingaand bij 21 jaar of huwelijk.
- CPN: Voor een vrije loonpolitiek. Geen ingrijpen van de regering. Gelijk loon voor gelijke arbeid voor mannen, vrouwen en jeugd.
- BP: Verdeling nationaal inkomen is niet de taak van de overheid. Volledige werkgelegenheid.
- d'66: Overheid moet volledig in loonvorming kunnen ingrijpen; welvaartvast minimumloon nodig.

VIETNAM

- KVP: Nederland moet initiatieven ontwikkelen of steunen om vrede in Vietnam te verkrijgen.
- PVDA: Vredesonderhandelingen; stopzetten van de bombardementen; erkenning van de Vietcong als onderhandelingspartner.
- VVD: Krachtige ondersteuning van het Amerikaanse streven voor vreedzame regeling die vrijheden van het hele Vietnamese volk waarborgt.
- ARP: Inspanning richten — liefst in kader van VN — op vinden van oplossing met medewerking van alle betrokkenen, zodat Vietnam zich vreedzaam kan ontplooien.
- CHU: Steun aan elke verantwoorde poging tot beëindiging van rampzalige strijd.
- PSP: Opheffing van bombardementen op Noord-Vietnam. Wapenstilstand. Zuid-Vietnam regelt eigen zaken; hereniging Noord en Zuid; vredesconferentie garandeert neutraal Vietnam.
- CPN: Solidariteit met het strijdende volk van Vietnam. Stopzetten Amerikaanse koloniale veroveringsoorlog. Breuk met bewind in Zuid-Vietnam.
- BP: (geen mening aangegeven).
- d'66: Nederlands initiatief gericht op terugtrekken troepen nodig. VN-macht neemt plaats in. Oplossing alleen door onderhandelingen. Alleen mogelijk na stopzetting van bombardementen door VS. Erkenning van Zuidvietnamees bevrijdingsfront.

MEDEZEGGENSCHAP

- KVP: Personeel inlichten en laten meebeslissen. Verder tijdig raadplegen bij fusie, inkrimping of sluiting. De factor arbeid betrekken bij samenstelling Raad van Commissarissen.
- PVDA: Grotere bevoegdheden voor ondernemingsraden, die sneller en vollediger moeten worden ingelicht. Arbeidscommissarissen.
- VVD: Ondernemer heeft plicht tot openheid. Personeel spreekt mee. Sluitingen indien mogelijk vooraf bespreken.
- ARP: Werknemer spreekt mee over beleid, bijvoorbeeld via commissarissen. Zij hebben stem als vitale belangen (sluiting) op het spel staan.
- CHU: Versterking medezeggenschap. Winstdeling. Betere bescherming van werknemer in gevallen van wanbeheer bij de leiding.
- PSP: Meer bevoegdheden voor ondernemingsraden. Zij en vakorganisaties moeten meebeslissen over sluiting van bedrijven, etc.
- CPN: (geen mening aangegeven).
- BP: (geen mening aangegeven).
- d'66: Ondernemingsleiding verantwoordig schuldig aan werknemers. Personeelsraad moet ondernemingsraad vervangen.

WERKGELEGENHEID

- KVP: Een nieuwe industrialiseronde, gericht op hoogwaardige industrie. Verbeteringen in Limburg, het noorden en West-Brabant.
- PVDA: Een actieve politiek vooral in het noorden en Limburg. Een bestuurde economie, met planning op middellange termijn.
- VVD: Een actief beleid van regionale industrialisatie, vooral wenselijk voor Zuid-Limburg en het noorden.
- ARP: Krachtige bevordering van alle economische mogelijkheden. Het verhogen van het welvaartspeel in het noorden en Zuid-Limburg.

- CHU: Zo hoog en stabiel mogelijk peil. Structuurverbetering van bepaalde bedrijfstakken in het noorden en zuiden.
- PSP: Iedere werkloosheid onaanvaardbaar. Maatregelen moeten worden betaald uit herstructureringsfonds (saneringsfonds).
- CPN: Verbod van massaontslagen. Regeringsgarantie voor volledige werkgelegenheid. Geen werkverschaffing, maar volwaardig werk.
- BP: (geen mening aangegeven).
- d'66: Bevordering van economische groei op lange termijn. Bedrijfstakgewijze en regionale structuurpolitiek.

WONINGBOUW

- KVP: Voortzetting van de forse aanpak van de woningbouw. Zodra mogelijk grootscheepse opruiming van de krotten. Huizen met toekomstwaarde. Evenwichtige huren.
- PVDA: Bouw van zeker 125.000 woningen per jaar. Versnelde krotopruiming. Stichting van gemeenschapsbouwbedrijven.
- VVD: Vooral meer betere woningen door betere kansen voor particuliere bouw. Oneerlijke bevoordeling van woningwetbouw stoppen.
- ARP: Nu vooral betaalbare huizen bouwen. Huurders met behoorlijk inkomen verplichten naar duurder huis te gaan.
- CHU: Zoveel mogelijk woningen van betere kwaliteit. Geen woningwetbouw voor hen die geen overheidssteun behoeven.
- PSP: Nationalisatie van de grond, de woningbouw en exploitatie. Meer fabrieksmatige bouw. Geen bezwaar tegen bewoning eigen woning.
- CPN: Meer woningwetwoningen tegen betaalbare huren.
- BP: In de eerste plaats zaak van particulier initiatief. Woningwetbouw is aanvullend.
- d'66: Betere doorstroming helpt woningnood oplossen. Meer subsidie aan minder draagkrachtigen. Doelmatiger en goedkoper bouwen.

BELASTINGEN

- KVP: Offers van gehele volk nodig. Eventuele verzwaring in de indirecte sfeer, maar laagste inkomens en grote gezinnen sparen.
- PVDA: Aanzienlijke verhoging van de belastingen in de sfeer van het vermogen. Verhoging indirecte belasting als het onvermijdelijk is.
- VVD: Voorkoming van verdere verzwaring van belastingdruk door matigen overheidsuitgaven. Beter klimaat voor zelfstandigen.
- ARP: Verschuiving naar indirecte sfeer met compensatie voor minder draagkrachtigen. Betere loon- en inkomstenbelasting. Periodieke aanpassing tarieven als koopkracht daalt.
- CHU: Bij verdeling van belastingdruk minder nadruk op loon- en inkomstenbelasting; bij event. verzwaring inkomstenbelasting moeten eerste levensbehoeften worden ontzien.
- PSP: Geen verhoging omzetbelasting. Inkomstenbelasting niet verlagen. Opheffen schandaalbelasting.
- CPN: Verhoogde belasting op grote vermogens en winsten.
- BP: Belastingheffing mag geen inkomenspolitiek worden. Successierechten drastisch beperken. Geen fiscale bevoordeling van wie ook.
- d'66: Zo gering mogelijke verschuiving naar indirecte belastingen. Hogere successierechten. Vermindering van progressie van de inkomstenbelasting, voornamelijk voor de middengroepen.

DE WETENSCHAP DER POLITIEK – HET VRAAGSTUK VAN EEN DEFINITIE *

door J. K. De Vree

Oui, j'ai été forcé d'amincir la chose et d'être mensonger, mais ce n'est pas un univers, c'est des millions, presque autant qu'il existe de prunelles et d'intelligences humaines, qui s'éveillent tous les matins.

MARCEL PROUST: *A la Recherche du Temps Perdu*, tome vi, La Prisonnière)

I

Als een eerste benadering zullen wij er van uitgaan, dat de wetenschap in haar algemeenheid een streven behelst de werkelijkheid te leren kennen; het vraagstuk een bijzondere wetenschap, i.c. die der politiek, te definiëren kunnen wij dan opvatten als dat van de bepaling van haar onderwerp, in dit geval de politiek, als dat deel van de werkelijkheid, dat wij haar ter bestudering toewijzen.

Zo op het eerste gezicht lijkt deze opgave ons geen onoverkomelijke moeilijkheden te zullen bereiden. Immers, de vraag wat 'politiek' is vormt in ons gewone leven slechts zelden een ernstig probleem; voor de meeste doeleinden van het dagelijks spraakgebruik is wel duidelijk wat wij met die term bedoelen en zal er een voldoende mate van overeenstemming over zijn betekenis bestaan om zinvolle communicatie mogelijk te maken. Het vaststellen van wat politiek, als kenobject van een bijzondere wetenschap, is, kan zodoende een betrekkelijk eenvoudige aangelegenheid schijnen.

Echter, zoals dat wel vaker gaat, blijkt ook hier onze eerste indruk een enigszins bedrieglijke en de opgave toch moeilijker dan zij aanvankelijk leek te zijn. Terwijl het ons hier te doen is om een nauwkeurige en wetenschappelijk bruikbare begripsbepaling, blijkt al spoedig, dat onze omgangstaal dáárop niet zonder meer en onmiddellijk is ingericht. Bij nader onderzoek treedt aan het licht, dat die aanvankelijk veronderstelde duidelijkheid van het begrip aan enge grenzen is gebonden, terwijl die min of meer algemene overeenstemming over de betekenis van de term slechts bij gratie van een gebrek aan scherpte en ondubbelzinnigheid kon bestaan. En als wij dan proberen om de inhoud van dat door

* In dit artikel wordt aandacht geschonken aan het probleem van de definiëring van de politicologie. De redactie van ACTA POLITICA beschouwt dit als één van vele mogelijke manieren van benadering. Zij streeft ernaar in volgende nummers ook voor andere opvattingen over dit onderwerp plaats in te ruimen.